

<https://helda.helsinki.fi>

Koronakriisi ja tehomaatalouden uppoava laiva

Kallio, Galina

2020-04-05

Kallio , G & Lehtinen , I 2020 , ' Koronakriisi ja tehomaatalouden uppoava laiva ' , Voima ,
Vuosikerta. 2020 .

<http://hdl.handle.net/10138/317754>

submittedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Koronakriisi ja ruoka -trilogia

(OSA 1)

Tehomaatalouden uppoava laiva

[ingressi: Suomen ruokaomavaraisuutta on pidetty hyvänä, mutta aihetta on tarkasteltu varsin yksipuolisesti. Koronakriisi ja ruoka -trilogian ensimmäisessä osassa tarkastellaan tehomaatalouden haavoittuvuutta.]

Alkuvuodesta koronavirus tuntui vielä etäiseltä huolelta, uutisaiheelta muiden joukossa. Nyt aalto on kasvanut tsunamiksi, joka ajaa yhteiskunnat hätätilaan, romahduttaa pörssit ja seisauttaa talouden. Hyöky nostaa esiin lukemattomia pelonaiheita, samalla kun se laukaisee valtavan sarjan niin maailmanlaajuisia kuin paikallisiakin kriisejä. Muun kaaoksen ohella pandemia on tuonut mukanaan myös epävarmuuden ruuantuotannon jatkumisesta.

Pintatasolla huoli on toistaiseksi ilmennyt paniikkihamstrauksen puuskina, jotka ovat maailmanlaajuisesti yhtä [yleisiä kuin mielettömiäkin](#). Vaikka syötävä ei heti huomenna länsimaiden marketeista loppuisikaan, huolet ruokahuollon ja ruokajärjestelmän kestävydestä pitemmällä aikavälillä nousevat nyt voimalla pintaan. Eivätkä pelot suinkaan ole aiheettomia: YK:n ruoka- ja maatalousjärjestö FAO on jo [varoittanut](#) globaalien ruokajärjestelmän häiriintyvän merkittävästi huhti-toukokuussa.

Suomalaisten peruskäsitys tapaa olla, että ruoka-asiat on meillä järjestetty hyvin. Maatalouspoliittiseen diskurssiimme kuuluu tiiviisti vakaumus siitä, että ruokakriisit eivät kosketa meitä pahoin; onhan omavaraisuusasteemme ja varmuusvarastojemme tila parempi kuin esimerkiksi [naapurimaa Ruotsissa](#). Koronashokin ja sen mukanaan tuoman massiivisen rahoituskriisin myötä yhteiskunnalliseen keskusteluun on kuitenkin hiipinyt huoltovarmuuden horjumisen uhka. [MTK on vast'ikään pyytänyt](#) valtiolta miljoonamäärin tukea maataloustuottajien vakavaraisuuden turvaamiseen; [YLE uutisoj](#) MTK:n viimeisimmän tukipyynnön olevan huikeat 330 miljoonaa euroa.

Tarkoitus on pelastaa markkinariippuvainen tehotuotanto konkurssiaallolta. Perustelua *bail-outille* haetaan kansallisen huoltovarmuuden turvaamisesta. Tämä akuutti huoli ei kuitenkaan tarkoita, että oltaisiin kehittämässä pitemmän aikavälin kestävää ruokaturvaa.

Pikemminkin päinvastoin.

Huoltovarmuuskeskuksen [kielenkäytön mukaan](#) "huoltovarmuus" tarkoittaa menettelyjä, joilla turvataan yhteiskunnan toimintakyky väliaikaisissa häiriötilanteissa. Kriisikestävyys mitataan siis kykyä selvittää *ohimenevistä* tuotanto- ja toimituskatkoksista. Oletus on, että "normaaliolosuhteet" palautuvat ennen pitkää – niin markkinoiden, toimitusketjujen kuin kasvatusolosuhteidenkin osalta.

Lähestymistapa on riittämätön. Mikäli suomalaista ruokaturvaa tarkastellaan laajemmassa kontekstissa ja pitemmällä tähtäimellä, turvallisuuden illuusio haihtuu väistämättä. Suomalainen ruokahuolto ei ole lainkaan niin kestäväällä pohjalla kuin olemme tottuneet ajattelemaan.

Käsillä oleva koronakriisi pakottaakin meidät kohtaamaan ruoantuotannon syvemmät, rakenteelliset vääristymät. Rahan pumpppaaminen maataloustuottajille huoltovarmuuden turvaamiseksi ei korjaa maatalouden rakenteellisia ongelmia, vaan pikemminkin siirtää niitä tulevaisuuteen.

Ja siihen meillä on tuskin enää varaa.

Tapa, jolla tuotamme ja kulutamme ruokaa on vääjäämättä tulossa tiensä päähän. Koronavirus on ajamassa maailmantalouden kenties syvimpään lamaan sitten 30-luvun, eikä ilmastonmuutostakaan ole toistaiseksi peruttu.

Virusepidemiat eivät liioin ole ainoa ruoantuotannon kriisi, jonka joudumme lähivuosikymmeninä kohtaamaan. *Nature* -lehdessä vast'ikään julkaistu [tutkimus](#) ennustaa, että ilmastonmuutoksen etenemisen myötä ruoantuotannon jatkuvuus on yhä useammassa maailmankolkassa uhattuna.

Erimuotoisiin tuotantokriiseihin ollaan jo ajautumassa monessa globaalin ruokaturvan kannalta tärkeässä paikassa, niin Amerikoissa, Itä-Euroopassa, Intiassa, Kiinassa kuin Afrikassakin. Pitkittyneet kuivat kaudet vievät yhä useammin satoja; voimakkaasti ailahtelevat sääolosuhteet sekä muut ilmasto-olojen muutoksesta johtuvat vitsaukset, kuten Afrikkaa tällä hetkellä piinaavat [heinäsirkkaparvet](#), tulevat vastaisuudessa lisääntymään entisestään. Erityisenä vaarana on useamman globaalin vilja-aitan tuotannon samanaikainen tyrehtyminen, nk. [multiple-breadbasket-failure](#), joka voi johtaa vakavaan ruokakriisiin – jopa maailmanlaajuiseen nälänhätään.

On erittäin todennäköistä, että ruoan saanti maailmanmarkkinoilta tulee vastaisuudessa huomattavasti vaikeutumaan. Suomi ei ole tässä tilanteessa [minkäänlaisessa erityisasemassa](#). Mikäli siis haluamme ottaa vakavasti ruoantuotantoon ja ruuan saatavuuteen kohdistuvat uhat, tulisi kiinnittää erityistä huomiota niin ruokaomavaraisuuteen kuin ruoantuotannon kestävyteenkin.

Valitettavasti tilanne ei näytä tällä saralla kovinkaan valoisalta.

Tavanomaisesti laskettuna Suomen ruoantuotannon omavaraisuusaste on suhteellisen hyvä, n. 80%. Lukeman takana piilottelee kuitenkin karu todellisuus. Kotoperäinen maatalous on jatkuvan kriisin partaalla: tiloja suljetaan, tuotantoa ajetaan alas, viljelijät kamppailevat [uupumuksen äärirajoilla](#). Tehotuotannon vaatimat investoinnit johtavat valtaviin velkataakkoihin; viljelijät eivät pysty palkkaamaan tarpeeksi apuvoimia; tuotanto on alisteista suurten elintarvikeyritysten neuvotteluasemille. Hintahailehteluille ja sääolosuhteiden vaihteluille alttiit tuotantosuunnat ovat kroonisessa [kannattavuuskriisissä](#), jota koronan seurannaisvaikutukset tulevat entisestään pahentamaan.

Ongelmat eivät jää tähän. Omavaraisuuslukemat muuttuvat sangen kyseenalaisiksi, mikäli niihin sisällytetään fossiilisten polttoaineiden, keinolannoitteiden ja muiden maatilojen ulkopuolelta tulevien tuotantopanosten osuus. Kun tehomaatalouden edellyttämät ravinne- ja polttoainevirrat otetaan kokonaisuudessaan huomioon, Suomi ei ruoantuotannossaan ole vähäisimmäskään määrin omavarainen. Päinvastoin: olemme [erittäin riippuvaisia](#) muualta tuodusta energiasta ja resursseista.

Yksipuoliseen, suurten mittakaavojen tehotuotantoon perustuva ruoantuotanto aiheuttaa myös toisenlaisia riippuvuuksia. Yle uutisoi [muutama päivä sitten](#), kuinka suomalaiset maatilat ovat pulassa ilman niitä tuhansia kausityöntekijöitä, jotka joka vuosi tekevät merkittävän osan tilojen töistä. Tarve tälle kausittaiselle työvoimalle on tehotuotannossa suuri, sillä suuret määrät satoa kypsyy tiloilla samanaikaisesti – toisin kuin monimuotoisessa pienviljelyssä, jossa kylvöt ja sadonkorjuut on ajoitettu tasaisemmin pitkin kevättä ja syksyä.

Maankäyttö ei liioin ole nykyisellään kestävällä pohjalla. Tehomaatalouden perustana on lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttö, joka johtaa luonnollisten ravinnekiertojen katkeamiseen. Tämä puolestaan tarkoittaa väistämättä riippuvuutta muualta tuoduista ravinteista – lähinnä kaliumista ja typpilannoitteista – sekä maan jatkuvaa rappeutumista ja [lisääntyviä hiilipäästöjä](#). Maaperä ei suuren mittakaavan tehomaataloudessa uusiudu omasta takaa, vaan on pitkittyneessä köyhtymisen prosessissa, jota paikataan jatkuvalla ravinnepumppeuksella.

Kaiken kaikkiaan: koronashokin seurauksena koko järjestelmän hauraus, kestättömyys ja haavoittuvuus alkaa piirtyä esiin. Finanssimarkkinoiden heilahtelut, tuleva lama ja pitkien logististen ketjujen kasvava epävakaus pitävät globaaleista markkinoista riippuvaisen ruoantuotannon tulevaisuudessakin epävarmana.

Vaikka keskittyneen ja yksipuolisen tuotannon ulkoisvaikutukset ja haavoittuvuus ollaan tiedetty jo pitkään, maatalouspolitiikka on keskittynyt tämän kestäättömän tuotantorakenteen tukemiseen. Siitäkin huolimatta, että rahoituksen perusoppitunnilla jokainen oppii olemaan laittamatta kaikkia muniaan samaan koriin.

Globaalista näkökulmasta tehotuotanto on myös eräänä syynä tihentyneisiin pandemiauhkiin. *Nature Sustainability* -lehdessä jo vuosi sitten ilmestyneessä [julkaisussa](#) tutkijat toteavat, että virusten ja tehomaatalouden välillä on vahva yhteys. He ennustavat, että koronan kaltaiset virukset lisääntyvät tehotuotannon vallatessa lisää pinta-alaa [luonnon ekosysteemeiltä](#). Korona ei taatusti ole ensimmäinen eikä viimeinen meitä koetteleva virus.

Keskitetyn tehotuotannon haitat ovat käymässä akuutimmiksi kuin koskaan. Nyt on viimeistään aika muuttaa suuntaa. Paitsi, että riippuvuutta maailmanlaajuisista markkinoista, toimitusketjuista ja muista riippuvuuksista olisi Suomessa purettava, meidän tulisi ehdottomasti kiinnittää yhä kokonaisvaltaisempaa huomiota siihen, miten ruoantuotanto kohtelee maaperää ja ympäristöä. Tulevaisuudessa Suomella on entistä vähemmän varaa olla riippuvaisia [degeneratiivisesta](#) – rappeuttavasta, omat resurssinsa loppuun kuluttavasta – maataloudesta.

Onneksi vaihtoehtojakin on olemassa.

Kirjoitus on osa 1/3 Koronakriisi ja ruoka -sarjaa.